

EZERSZÍNŰ MAGYARORSZÁG

Az 1979. évi könyvhéten sok egyéb kiadvány között tűnt fel a Móra Ferenc Könyvkiadó két színes, tetszetős díszborítójú kötete: *Tüskés Tibor: Zalamente, Somogyország és Lázár István: S* középen ott a Velencei-tó című műve. E két kötetrel új sorozatot indított a kiadó *Ezerszínű Magyarország* névvel. A célkitűzés a könyvek fülszövegében olvasható: „Vallo-mások a szülőföldről – így lehetne röviden jellemezni kiadónk sorozatát, amely tizenkét kötetben egy sokak számára kevéssé ismert, felfedezésre váró országot mutat be: Magyarországot. Neves írók, költők vállalkoztak arra, hogy a fölnevelő táj arculatát megrajzolják, megcsodáltassák műemlékeit, népi művészetét, irodalmi hagyományait, bemutassák az ott élők táj- és életformáló mindennapjait. Más-más hangon, de közös céllal szólnak hozzánk ezek az írások: országjárásra, fölfedező utakra sarkallnak, jól tudva, hogy csak az átélt élmény maradandó.”

A két első kötetet még 1979-ben, ill. 1980 első felében követte két újabb: *Ágh István: Űres bölcsőnk járása és Varga Domokos: Aranyhomok.*

A kiadó tizenkét kötetre tervezi a sorozatot. Az eddigi négy kötetből három a Dunántúlt, egy a Duna–Tisza közét mutatja be. Már az eddigiekből is látható, hogy a kötetek beosztása nem a szigorúan vett földrajzi vagy néprajzi tájak szerint tagolódik, a hagyományos tájbeosztás volt ugyan az alap, s az ettől való eltérések nem olyan mértékűek, hogy ne tud-

nánk elfogadni. Természetesen csak a teljes sorozat ismeretében derül ki, hogy a tizenkét kötetrel sikerült-e valóban „befedni” az ország térképét.

A vállalkozás egyharmadán jutott túl a kiadó s ez már elegendő alap arra, hogy ne csak az egyes kötetekről, hanem a vállalkozás egészéről is véleményt formálhassunk.

Minden új kiadvány s méginkább a sorozatok esetében önmagától adódik az első kérdés, szükség volt-e rá, hiányt pótol-e vagy adott témakörben a választék-növelést szolgálja.

Lássuk mit talál az az olvasó a könyvespolcon, aki hazánk tájai iránt érdeklődik: Mindenekelőtt rendelkezésére állnak az útikalauzok, köztük az egyetlen, amely minden tájat átfog, a Magyarországi nagyútikönyv, ill. turisztikai vonatkozásban a Magyarországi kirándulások c. kiadvány. Ezek azonban jellegükből kifelé elsősorban információs adattárak s nem különösebben olvasmányok. Ugyanez a helyzet a turistakalauzokkal is. A megyei idegenforgalmi hivatalok kiadványait is említhetjük, ám az utóbbi három évtizedben még sohasem sikerült azt elérni, hogy egyidőben valamennyi megyéről hasonló jellegű tájékoztató kiadvány jelenjen meg.

Akit a tájak néprajzi megközelítésben érdekelnek leginkább, az a Gondolat Kiadó néprajzi tájmonográfiáit forgathatja. Csakhogy a sorozat immár több mint két évtizede indult s még mindig messze van a teljességtől. Ez természetesen azzal jár, hogy az első kötetek könyvészeti rit-

kaságok. Ám az is nyilvánvaló, hogy ez a sorozat viszonylag szűkebb réteg számára íródott, s aligha lenne alkalmas arra – ha teljes lenne is –, hogy egyetlen ember számára áttekintést adjon tájainkról. Hasonlóképpen *Kósa László* és *Filep Antal* közös vállalkozása A magyar nép táji, történeti tagolódása – is szűkebb réteghez szól, lexikonszerű tömörségben.

Az olyan átfogó kötetek, mint *Tüskés Tibor* Magyarország c. kötete a Képes földrajz-sorozatban egy-egy tájnak – terjedelmi okok miatt – szinte csak sorokat szentelhet. A legújabb földrajzi összefoglalás, Magyarország természeti és gazdasági földrajza (főiskolai tankönyv) ismét szűk réteg számára íródott – érthetően.

A Tankönyvkiadó Szülőföldünk... című sorozata sem kérdőjelezheti meg az Ezerszínű Magyarország létjogosultságát. Egyrészt azért nem, mert egy évtized alatt mindössze két kötete jelent meg (Budapestről, illetve Észak-Magyarország cím alatt Borsod-Abaúj-Zemplén megyéről), másrészt olyan antológiák ezek, amelyek bizonyos értelemben túlságosan terjedelmeseek, de szövegválogatásuk megkérdőjelezhető, ezért kevesebbet láttatnak az adott tájból, mint a Móra-sorozat kötetei.

Fölemlíthetjük még a különböző hegységeket bemutató tájrajzi sorozatot melynek sikerült darabja *Szombahy Viktor* kötete a Vértesről és a Gerecséről vagy *Tamaskó Ödön* Zempléni-hegysége. Azonban ez a sorozat is erősen csonka maradt.

A két világháború között a legnagyobb szabású tájrajzi vállalkozás *Kogutovitz Károlyé* volt. Az 1930-as években jelentette meg két kötetben a Dunántúlt és a Kisalföldet bemutató munkáját. Sajnos ennek a kezdeményezésnek nem került sor a folytatására.

A szülőföldről szóló írói vallomások sorozatának gondolata sem új, már korábban próbálkozott vele a Panoráma Kiadó, ám *Szabó Pál* Biharország és *Tatay Sándor* Szülőföldem a Bakony kötetével megszakadt ez a vállalkozás. A kis, zsebkönyv formátumú kötetek kiállítása egyébként meg sem közelíti a Móra új sorozatát.

Összefoglalva az eddigieket, úgy véljük, hogy sikerült bizonyítani, hogy a sorozat hiányt pótol, nem egyszerűen hiányt, hanem nagy úrt. A kötetek fiataloknak íródtak, de nemcsak a fiataloknak. A jó, olvasmányos, érdekes könyv – s az eddig megjelent kötetek azok – minden korosztályhoz szólnak. A Móra-sorozat – úgy véljük – az iskolai oktatásban, a szülőföld megismertetésében is jobban használható lehet, mint a Tankönyvkiadó Szülőföldünk sorozata.

A kötetek szerzői mindenekelőtt a tájak hagyományos településrendjét, építészét, gazdálkodását, életmódját, művészetét mutatják be, évszázadokra, olykor évezredekre visszanyúlva az időben. Ez a múltidézés a gyökerek vallatása és nem valami nosztalgikus műtsíratás. A mélyen történeti, néprajzi, irodalmi gyökerezettségű írások megmutatják a mát is, az új törekvéseket. Nagyon lényeges utóbbi vonatkozásban, hogy elkerülték a sematizmus ma is ható buktatóit. A jelenben láttatják a gondokat, sőt a hibákat is, a lakótelepek sivárságát, a gazdasági átalakulás zökkenőit.

Aligha lenne mód és hely itt a négy kötet aprólékos ismertetésére, inkább csak a fő erővonalak jelzésére szorítkozhatunk. A szóban forgó jóit ismerő ember számára a kötetek nem hoznak meglepetést. S ez voltaképpen jó. A fontost megtaláljuk benne, ami kimaradt, arra logikus mentség a terjedelmi korlátozás. Ami egyébként is a főszövegben nem szerepelhetett, az a függelékben, a nevezetes emlékek, települések turisztikai jellegű útmutatójában olvasható.

A szöveg szerves része a kötetenkénti másfélszáz fénykép, amit különösen azért kell becsülnünk, mert turisztikai, idegenforgalmi, honismereti munkákban nem a jó értelemben vett profifotókhoz, hanem amatőr színvonalú munkához szoktunk hozzá. A képválogatás gondosságát dicséri az is, hogy nem elcsépelet képeket válogattak, hanem a közismert épületekről, tájakról is igyekeztek új, más megfogalmazású képet adni. S ha érheti meglepetés a

táját jól ismerő olvasót, az a fotókkal kapcsolatos. Igazi gyönyörűség a szebbnél szebb felvételekkel teli könyvet végigpörgetni.

No, de eddig minduntalan a tájat jól ismerő olvasót emlegettük. Pedig ők jelentik a kisebbséget. A 30–36 000 példány többsége minden bizonnyal olyan olvasók polcára kerül, akik csodálkozva fedezik föl a számukra ismeretlen tájak varázslatos szépségét, múltjának gazdagságát s a jelen értékeit. Az eddigi négy kötet is mennyi helyre kalauzol el. Még felsorolásuk is szinte reménytelen vállalkozás.

Tuskés Tibor könyvéből bepillantást nyerünk Göcsejre, Zalaegerszegre, Deák- emlékeket idézhetünk Kehidán, ismerkedünk a Balatonnal s a berekkel, Somogyvár csaknem évezredes egyházi emlékeivel, az egykori megyeközponttal. A csurgói „oskola” Csokonait idézi. Niklán Berzsényi portáján járunk. Kaposvárt Rippl-Rónai nyomába szegődünk, Göllén Fekete István ifjúsági regényeinek hangulatát keressük, Baracson az eredményeire büszke Vörös Csillag Tsz-be látogatunk.

Lázár István sokrétűbb tájra kalauzol. Kötetének lapjain nemcsak a genealógiai múlt, hanem Vértesszőlős kapcsán az emberi fejlődés évtizedreidei is megelevenednek. Ismerősünkké válik egy római város (Gorsium) csakúgy, mint a régi királyi temetkezőhely és lüktető mai város: Székesfehérvár. A zsámbéki népcsere, a csákvári fazekasság, a bauxitbányászat, a Velenicei-tó, a második Balaton, Tata ókori szobormásolat-gyűjteménye – így kerekedik ki a színes mozaik, melynek egy-egy szemcséjét jelenti a felsoroltakon kívül az alsuti arborétum vagy a martonvásári park is.

Leginkább személyes hangvételű *Ágh István* könyve a Bakony vidékéről, a kis falvakról, a mindennapi életéről, a múlttól és jelenről. A jól ismert Badacsony, a Somló, a Bakony erdeje, a betyárok mondhatni „kellően adagolva” jelennek meg, Kisfaludy, Berzsényi idézése pedig az irodalmi múltat vetíti elénk. Természetesen nem maradhatnak ki a kötetből olyan jól ismert települések, mint Nagyvázsony, Pápa, Ajka, Tapolca, Tihany, Veszprém, Zirc, Keszthely vagy Balatonfüred.

Varga Domonkos Aranyhomok című kötetében a Duna–Tisza közének népéről vallott, szűkebb hazájáról. Nemcsak az Alföldről hanem az északi dombos vidékről, Gödöllő, Fót, Ócsa tájékáról és a Jászságról is. Színes képet fest az egykori parasztvárosok múltjáról és modernizálásáról: Kecskemétről, Kiskunfélegyházáról, Kunszentmiklósról, Ceglédről, Nagykőrösről és a rohamosan gyarapodó Szolnokról. A könyv lapjairól elénk tárul a tanyák világa, a bugaci puszta, a betyárok élete, az irodalmi hagyományok Petőfi és Móra.

Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy hézagpótló sorozatot indított a Móra Ferenc Könyvkiadó, amely nagy közönségsikerre számíthat, amiben közrejátszik nemcsak a rangos szerzői gárda, a művészi szöveg és a gazdag képanyag, valamint az ízléses kiállítás, hanem az igen szolid ár (31–35 Ft) is. A sorozat egészében – az első négy kötet alapján ítélve – a honismereti mozgalom nagy nyereségének számít. Várjuk a következő köteteket, mert úgy lenne jó, ha két-három éven belül teljessé válna a sorozat.

Csorba Csaba

BÉKÉS MEGYE HELYISMERETI

IRODALMA 1945–1978

Válogatott bibliográfia (Összeállította:
Varga Gáborné)

(Kiadja a Békés megyei Tanács. V. B. Tudományos Koordinációs Szakbizottsága és a Békés megyei Könyvtár, Békéscsaba, 1979. 130 old.)

Egy könyvtáros-összeállította ajánló irodalomjegyzék akkor szolgálja jól a szakkutatást és minden, helytörténet iránt érdeklődő olvasót, ha egyértelműek, s a lehetőséghez képest „objektívek” az „anyag válogatásának pontosan körülhatárolt szempontjai”. Ha nem kényszerül az összeállító eleve menetegetőzésre, mint itt: a maga kialakította szempontoktól „csak néhány indokolt esetben történt eltérés” – írja. Nyilvánvalóan rosszak voltak azok a szempontok, amelyekről ilyen-olyan indokok alapján el kellett térni! Hiszen bárminemű eltérés a használó által megismerhetetlen-ellenőrizhetetlen *szubjektív elemet* visz a válogatásba. Következésképpen: vagy „elhiszem”, vagy „nem hiszem el” az összeállító döntéseinek indokoltságát. Joggal elvárhatom, hogy ne kelljen „gyanakodnom”: vajon a válogatás készítőjének körültekintő mérlegelése után, avagy szaktudományi tájékozatlansága, anyaggyűjtési felületessége eredményeként alakult a válogatás olyanná, amilyen. Hadd szembesítem a válogatás szempontjait az „eltérésekkel”.

1. Igaza van az összeállítónak: rendkívül sok olyan szépirodalmi művet fel lehetett volna venni, „amely vagy szerzője, vagy tartalma miatt kapcsolódik a megyéhez”. Helyesen tette, hogy „csak a megye határain belül megjelent művekre” szűkítette a válogatást. Csupán az zavar, hogy *következtelenül* tért el ettől az egyértelmű (s a használhatóságot nem csökkentő!) „szemponttól”. *Darvas József*, *Sinka István* vagy *Szabó Pál* műveinek bibliográfiai adatait úgysem Békés megye helyismereti bibliográfiájában keresnénk. Csak hogy ki dönti el tévedhetetlenül: melyik művük inkább helyismereti érdekességű, melyiket kell tehát mégis felvenni

ebbe a bibliográfiába? Nyilván okkal került be Darvas szociográfikus (Orosház ismerethez nélkülözhetetlen) művének két különböző kiadása (449–450), de ugyanilyen okkal fel lehetett volna venni Szabó Pálnak – ha nem is Biharugra-ismerethez nélkülözhetetlen regényeit, – legalább *Szülőföldem, Biharország* című szociográfikus vallomását. És a további kérdések: Sinka Istvánt miért éppen a Kormos István készítette posztumusz válogatás (471.) reprezentálja? – Ha *Simonyi Imre Gyulai krétarajzok* című kötet „helyismeretinek” minősült, pedig a Szépirodalmi Kiadó gondozta (469.), nem lennének ugyanilyen fontosak „Gyula ismeret” szempontjából korábbi kötetei? – Magam is úgy vélem, hogy *Lakatos Menyhért* regényének (464.) felvételét kellően indokolja helyismereti érdekessége, csak hogy ezzel az indokkal az Endrőd szociográfiai és néprajzi körképeként is olvasható *Timár Máté* könyvek – legalább a *Majoros Ádám krónikája* – szintén helyismeretiek.

2. Az iskolai értesítők és évkönyvek publicitása oly kicsiny, hogy megközelítőleg sem tudom felmérni: hány ilyen jelleget kiadvány jelenhetett meg Békés megyében. Azt sem tudhatom tehát, hogy mennyiségi okok miatt maradt-e ki „egy részük” a bibliográfiából. Azt azonban megállapíthatom, hogy a „Nevelés, oktatás” fejezetbe felvettek fontosságát, az átlagosnál nagyobb jelentőségét – vagyis a kiválasztás indokoltságát – meg sem kísérlő bizonyítani a bibliográfia összeállítója. Ha az annotáció felhívna a figyelmem pl. arra, hogy iskolatörténet vagy oktatásmódszertani tanulmány is olvasható az iskolai évkönyvben, közvetve arról is eligazítást kapnánk, hogy mely évkönyvek felvételét tekintette szükségesnek.

3. Tartalmilag megfoghatatlan (legalábbis számomra), hogy melyek az „olyan tudományos közlemények, amelyek csak szűkebb szakmai körökben tartanak számot érdeklődésre”. Teljességgel tájékozatlan vagyok – mondjuk – a földtani szakirodalomban, de nem hiszem,

hogy egy középiskolai földrajztanár kizárólag a szűkebb szakmai körök érdeklődését felkeltőnek ítélne egy-egy ilyen tartalmú publikációt. Így nem szűkös szakmai érdeklődésem okán hiányolom Nagy Gyulának a Néprajzi Közlemények önálló számaiként megjelent, Orosháza néprajzáról (nem Hódmezővásárhelyéről!) írott monográfiáit (Hagyományos földművelés a Vásárhelyi-pusztán. Népr. Közl. 1963. 2. sz. és Paraszti állattartás a Vásárhelyi-pusztán. Népr. Közl. 1968. 1–2. sz.), vagy Szabó Ferencnek ugyancsak önálló kötetben publikált dokumentumválogatását (Dél-tiszántúli munkásszerződések 1889–1944. Népr. Közl. 1966. 3–4. sz.).

4. A különlenyomatokat – amennyire tudom – általában nem szokták felvenni az önálló műveket regisztráló bibliográfiákba. De: Különlenyomat az orosházi bibliográfia is (ezt megjegyzi az annotációban – 8.), és Parádi Nándornak a gyulai vár építéstörténetéről publikált tanulmánya is (amit a címlap hiányos könyvészeti adataiból nem deríthetett ki, nyilván ezért nem tudott róla – 434.).

5. A „kiállítási katalógusok” kirekesztését talán el tudom fogadni, csupán akkor berzenkedem, ha e „formai szempontnak” fontos tartalmak esnek áldozatul. Például a békéscsabai, a gyulai és az orosházi múzeumok állandó kiállításainak részletes vezetői, melyek vázlatos megyei, illetve várostörténetként is olvashatók. Különösen azért feltűnő ezek kihagyása, mert a békéscsabai szlovák tájház (347.) vagy a gyomai Kner-nyomdamúzeum ismertetője (422.) mégsem minősült kiállítási katalógusnak.

6. Nem értem, hogy miért „kegyelmezett meg” az összeállító néhány kéziratnak, olyanoknak, melyeket maga is „gépíratként” annotál. Ha viszont felvette a bibliográfiába, a lelőhelyet feltétlenül közölnie kellene (pl. 3, 7, 254, 298.). Aggályaim vannak egyébként a gyakorlatilag „majdnem kézirat” jellegű házi sokszorosítású termelőszövetkezet- és üzemtörténetek, szakköri kiadványok feltehetőlegét illetően is. Azt nyilván nem

kívánhatom meg az összeállítótól, hogy minden ilyen kiadványnál (feltűnően sok „jelent meg” – vagy csupán készült el? – Békés megyében!) utánajárjon és tüntesse fel: melyik *nagykönyvtárban* található meg.

7. Az „életrajz” témacsoportban a megyében kiadottak kerültek be a bibliográfiába, de kivételt tett az összeállító néhány olyan személy életéről, munkásságáról írott könyvvel, akik „életművük nagyobb részével kapcsolódnak a megyéhez”. Joggal kérdezem: a Sinka Istvánról szóló, az Akadémiai Kiadónál megjelent monográfia (492.) ezért kapott helyet, Czine Mihály Szabó Pál életrajza (Sz. P. alkotásai és vallomásai tükrében. Bp. 1971. Szépirodalmi Kiadó) viszont ezért maradt ki a válogatásból?

8. Közli az összeállító a felvett kiadványokról szóló recenziók, kritikák könyvészeti adatait is. Nagyon helyesen, hiszen ez a tartalomról tájékozódni akaróknak igen fontos információ lehet. Azt is elfogadom, hogy szükségtelen minden megjelent ismertetésre felhívni a figyelmet. Válogatásának azonban elfogadhatatlanul labilis a „szempontja”: a gyűjtés alapjául „a békéscsabai Megyei Könyvtárban található periodikák szolgáltak”. Ha ugyanis komolyan veszem ezt a „kirekesztést”, csak arra gondolhatok, hogy fontos periodikák igen-igen hiányosan vannak meg a könyvtárban . . . Az *Ethnographia*-ban megjelent recenziókra pl. viszonylag gyakran hivatkozik. Csakhogy ugyanott megjelent egy-egy hosszabb-rövidebb ismertetés Békés megye gazdasági földrajzáról (20. – Ethn. 1977: 496–497.), a Békés megye mezőgazdaságát bemutató tanulmánykötetről (99. – Ethn. 1960: 638.), Dankó: Körösköz-bihari hajdúságáról (206. – Ethn. 1961: 296–297.), Vésztő történetéről (245. – Ethn. 1977: 495–496.), Barabás Jenős kismonográfiájáról (307. – Ethn. 1965: 616–618.), Beck Zoltán cikkgyűjteményéről (308. – Ethn. 1966: 310–311.). Azt pedig csak röstellkedve kérdezem: lehetséges-e, hogy a Békés megyei Népújság-nak éppen az a

néhány száma hiányzik, melyben magam követtem el egy-egy (nem túl jelentős) recenziót? Vagy teljesen esetleges volt az adatgyűjtés a megye egyetlen napilapjából is?

Az elmondottak súlyos kritikai észrevételeknek tetszhetnek az avatatlank szemében. Aki azonban jártas a könyvtártudományban, pontosan tudja (amit én csak feltételezek magamról...), hogy mennyi vitathatót, naivitásnak minősülő „követelményt” fogalmaztam meg. *Ezért* szabadkoztam a bevezetőben. Ha azonban vitathatók is ezek az észrevételek, javaslatok, néhány „arany szabályon” (talán lehet, de:) nem érdemes vitatkozni:

– a válogatás szempontjait nyilván úgy kell megválasztani és a bevezetőben „körülírni”, hogy ne legyen szükség *semmilyen* „kivételezésre”,

– mivel a könyvtáros képzettségű bibliográfus nem lehet egyszersmind történész, irodalomtörténész, néprajzos, földrajzos (stb.), semmiképpen sem döntheti el megbízhatóan minden kiadvány tartalmi értékét, értéktelenségét, jobban teszi, ha kizárólag formai jellemzők alapján válogat,

– a válogatás alapjául szolgáló formai kritériumok lehetőleg olyanok legyenek, melyekkel nem jár együtt tartalmi veszteség.

Feltéve természetesen, hogy a bibliográfus betartja a maga megszabta „játékszabályokat”! . . .

Szilágyi Miklós

EMLÉKEK A SZABADSÁGHARCRA, 1848/49

(A lábatlani Papírgyár támogatásával kiadta a HNF Komárom megyei Bizottsága. Tata-bánya 1978. 50 old.)

Ferenczy Miklós, Dunaalmás körzeti főorvosa, már írt egy helytörténeti munkát Csokonai Lillá-járól, aki ott pihen falujukban, az almási temetőben. Most

ismét kedves Duna-menti falujával foglalkozik, de ezúttal nemcsak Almással, hanem a szomszédos Neszmélyjel is, mivel a két község 1976 óta Almásneszmély néven egyesült. Ezúttal a két falu 1848/49-es krónikáját állította össze, kiegészítve fényképekkel, köztük dokumentum értékű érdekességekkel. (Bár technikailag lehetnének jobbak is.) A dokumentatív fényképeken kívül mozgalmas rajzos illusztrációk (*Szentessy László* grafikái) hozzák közelebb a nagy időket az olvasóhoz.

A szerző többet ad, mint amit a cím ígér: rövid áttekintést nyújt Dunaalmás múltjáról, majd a községben lezajlott eseményeket ismerteti, középpontjukban az 1849. augusztus 3-i győztes almási csatával. A helyi események leírásában egyik fő forrása *Barsi János* lelkésznek az almási parókián őrzött kéziratos naplója, de összegyűjtötte idős emberektől a színhagyományban élő emlékeket is, egyúttal felvázolta a krónikáiról, haladó szellemű almási prédikátor életrajzát. Szó esik könyvében röviden Neszmély múltjáról is, a *Csokonai, Petőfi, Jókai* által is dicséret neszmélyi borokról s a Dunaalmáson talált 1848-as tárgyi emlékekről, amelyek most a község múzeumában, a Lilla-emlékszobában láthatók.

A szerző szerényen ennyit mond könyvéről: „Munkámban igyekeztem bemutatni szűkebb hazám, Almásneszmély 48-as emlékeit. Ennél továbbmenve megyénk emlékeit kívántam az olvasóval megismertetni, ahogy lehetett – képekben. Tudom, hogy munkám nem teljes, de mentésemre szolgáljon, hogy kutatásaimat nehéz és felelősségteljes orvosi-gyógyító munkám mellett, csekély szabad időmben végeztem. Ez pedig egyáltalán nem volt könnyű. Az emlékek és az emlékezők napról napra kevesebbek lesznek. Öröm tölt el, hogy ennyit is megmentettem.”

Ferenczy Miklós könyve nem tudományos igényű helytörténeti monográfia, de színes, eleven és hiteles anyagával igen hasznosan szolgálja a honismeret célját. Bár minden helységnek volna csak egy

ilyen lelkes kutatója, egyetlen ilyen önzetlen patronálója s egy ilyen színes, gazdag tartalmú kiadványa, amely felnyitná a múlt sokszor bemohosodott de a jelent s a jövőt is tápláló forrásait!

Sz. F.

AMBRUS BÉLA:

A MAGYARORSZÁGI TANÁCSKÖZTÁRSASÁG PÉNZRENDSZERE

(Akadémiai, Bp. 1979. 286 old. és 72 tábla fényk.)

A Magyarországi Tanácsköztársaság kikiáltásának 60. évfordulójára a neves szerző több éves munkáját bocsátotta közre az Akadémiai Kiadó. *Ambrus Béla* kitűnő szakember, neve elválaszthatatlan a magyar papírpénz történetétől és kutatásától. Művében nemcsak anyagleírást ad, hanem sokkal többet. Munkáját levéltári kutatások anyagával teszi színesebbé. Nemcsak a szakemberek, hanem a honismeret és a helytörténet kutatói számára is hasznos és érdekes olvasmány. Ez a könyv az első összefoglaló munka, amely a Magyarországi Tanácsköztársaság pénzügyét és az ún. helyi kibocsátású szükségpénzek eddig ismert kiadásait ismerteti.

A könyv a következő részletezésben tárgyalja a Magyarországi Tanácsköztársaság pénzügyi helyzetét: I. Általános pénzügyi helyzet. II. A Forradalmi Kormányzótanács pénzügyigazgatási szervezetének felállítása. III. A Magyarországi Tanácsköztársaság pénzkibocsátásai. IV. A bankjegy-felülbélyegzések. V. Bankjegyhamisítások. A propaganda eszközei. VI. A szükségpénz-kibocsátások. VII. A pénzügyi rendszer sorsa a Tanácsköztársaság után. VIII. Függelék (az egykori iratok pénz-

ügyi vonatkozásai). IX. Jegyzetek. X. Irodalom. XI. A Magyarországi Tanácsköztársaság pénzeinek a katalógusa. Ebben a részben találjuk 1-től 220-as szám alatt a részletes leírásokat, amelyek 72 tábla fényképpel együtt segítik az előkerülő emlékek meghatározását.

Barbalics Imre János

VENCZEL JÓZSEF:

AZ ÖNISMERET ÚTJÁN¹

(Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1980. 188 old.)

Venczel József nekem tanítványom, lelki gyermekem, barátom, közeli munkatársam, édestestvérem volt. Hadd pergessek néhány képet kapcsolatunk tanúsítására. 1926 őszén Csikszereda r. k. tanítókézőjében és r. k. gimnáziumában helyettes tanárként kezdtem működésemet. Venczel József és öccse László, tanítványaim voltak. József első gimnazistaként *Vigyázz* címen diáklapot szerkesztett. Nemcsak szerkesztette lapját, hanem saját kezével írta, saját rajzaival illusztrálta, maga sokszorosította (vegytintával és kocsonyával), maga címezte és terjesztette.

Csikmenaságra mentem egyszer falumunkára. Megkérdeztem az ott lakó asszonyoktól, mondanák el, hogyan lesz a kender- vagy lenmagból ing és a gyapjúból harisnya? Elmondták, én leírtam. Mutatták azonban a munkafolyamatnál használt eszközöket is, de azokat már nem tudtam lerajzolni. Jött Venczel József és úgy lerajzolta valamennyit, ahogy azok „A magyarság néprajza” kötetében ma is láthatók.

Ilyen alkalmakkor és magán-hegedűórái után hosszan beszélgettünk a faluról, a

¹ A könyvet bevezetővel és jegyzetekkel ellátta *Imreh István*. A következő tanulmányokat tartalmazza: Csikszék történelmi és társadalmi leírása, A falumunka és az erdélyi falumunka-mozgalom, Az önismeret útja, Őt Olt menti székely község népmozgalma, A falukutatás módszerének vázlata, Dimitrie Gusti és az erdélyi magyar falukutatók, A statisztika és a társadalomkutatás határán, A csákgorbói kutatás köréből, Demográfiai gondok a társadalomkutatásban, Közvélemény és társadalomkutatás.

falusiakról, a nép emlékezetéről, az írókról, írásokról, könyvekről. Láttam, hogy a közeljövőben érettségire álló ifjú koponyájában az adatok tömege rendszerezetten áll. Győztese is lett – már 17 éves korában – az erdélyi irodalmi versenynek. „A magyar falu XIX. századi irodalmunkban” címmel kapott feladatot 14 pályázó közül a legjobban oldotta meg.

Érettségi után Kolozsvárra, a jogi karra jutott. Szabad idejében *György Lajos* mellett a Liceum könyvtárában dolgozott. Feladatköre a hazai és külföldi folyóiratok szemmel tartása volt. A legjobb fejlődési lehetőség! Szóhoz jutási alkalmat Erdély leggondosabban szerkesztett folyóirata az „*Erdélyi Iskola*” kínált.

Édesapja, *id. Venczel József*, a csikszeredai gimnázium neves matematikatanára halálakor József fia megrendülten írja meg híres cikkét: „Apám lelke belém költözött”.

1939-ben *rugonfalvi Kiss István*: A nemes székely nemzet története című háromkötetes munkájában Várdotfalvi József néven, *Csik szék leírása* címmel fontos közleményt tett közzé Venczel József. Sokat lehetne beszélni katonaságáról, az Erdélyi Gazdasági Egyletben végzett főként statisztikai munkálatairól, egy országos hivatalos ténykedés számbavételéről, Teleki Pál Tudományos Intézetében végzett munkásságáról, könyveinek, cikkeinek özönéről, súlyos operációjáról, – a „Hitel” életre hívásánál tett fáradozásairól –, a Szociális Nővérek tanfolyamainak irányító előadásairól –, a katolikus mozgalmak élén: esztergomi utak, kalot munka, katolikus nagygyűlések szellemi irányítója, egyetemszervezős, szociológiai munkakezdés, melyet a hosszú időre előírt életrend csendje követ, majd új életkezdés (kottairással keresi kenyerét), kapcsolata az egyetemmel . . .

Az embert szerette, de az emberek között a magyart, székelyt nem tagadta meg, sőt büszkén megvallotta hitével.

A húszas évek végén a mindig mosolygó, de a világnak már-már búcsút intő édesapa arra kért, hogy fiait tartsam

szemmel. Intenzív figyelemmel kísértem végig Venczel József pályáját, és tiszta lelkiismerettel mondhatom, hogy életét becsületes, feddhetetlen, tiszta, igaz életnek láttam. Soha senkit meg nem bántott.

1972. március 16-án halt meg. Földi maradványai fölött Erdély püspöke mondott búcsúbeszédet a kolozsvári házsongárdi temetőben.

Domokos Pál Péter

BALOGH EDGÁR:

VARGYASI VÁLTOZÁSOK

(Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1979. 182 old.)

Sajátos honismereti mű *Balogh Edgár* nak e könyve. Szerencsésen ötvöződik benne a szociográfia és demográfia a családtörténet-írással. A keret a Háromszék megyei Vargyas, középpontjában a Méthé családdal, amelynek immár négy évtizede maga Balogh Edgár is tagja. E könyv ilyenformán kissé önéletírás és Vargyas község krónikája is egyben.

A kötet anyagát Balogh Edgár az 1941 óta írt, e témakörbe tartozó cikkeiből, naplóból és leveleiből állította össze, amelyeket a történelmi összefüggésekre is utaló bevezető és összekötő szöveggel egészített ki. A folytatólagosan írt szövegek egymáshoz kapcsolódóan, hitelesen és hűen tükrözik a korabeli családi és falubeli eseményeket és az ezek kapcsán papírra vetett gondolatokat, érzéseket.

„Vargyas 2300 főt számláló község Erdővidéken, északnyugati sarkán annak a tájnak, mely Benkő Józsefet, a fűvészt és történetíró, Kriza Jánost, a népköltészet gyűjtőt, Bölöni Farkas Sándort, a demokráciát felfedező székely nemest, Benedek Eleket, a mesemondót adta a magyar művelődésnek” – mutat rá bevezetőjében Balogh Edgár, majd így folytatja: „Vargyas lakosságának jelentős része századokon át szabad állapotú volt: nemesek, lófők (huszárok) és gyalogpuskások (gyalogos katonák) faluja . . . A múlt szá-

zad végére nemcsak a székely szabadságoknak lett vége, hanem rátört a nyomor a falura is... Ma virágzó bányász-község.”

Az idestova negyven éven át írt könyv tehát arról tár elénk valóságselemekből összerakott színes mozaikképet, hogy a múlt század második felétől fokozatosan elproletárosodó Vargyas és benne a Máthé család sorsa hogyan változott meg a felszabadulás után, hogyan vetette le a paraszti lét alsó fokán élő, kezdetleges gazdálkodási viszonyok között megrekedt falu lakossága – természetesen nem egyik napról a másikra és nem a vajúdás gyötrelmei nélkül – a régi, több évszázados kötöttségeit és vált a község határában nyitott szénbánya munkásává, vagy az állami gazdaság dolgozójává, vagy pedig a termelőszövetkezet tagjává.

Erre az adott kitűnő lehetőséget Balogh Edgárnak, hogy – a Máthé család tagja lévén – az elmúlt négy évtizedben olykor huzamosabb időt tölthetett Vargyason, olykor pedig rokoni látogatásra hosszabb-rövidebb időre ellátogathatott oda. Így szinte a szeme előtt zajlott a falu felszabadulás előtti és utáni élete. Ez kitűnő alapot adott neki a múlt és jelen összevetésére.

A negyvenes években keletkezett írások pontos látéleket adnak a falu birtokviszonyairól, arról, hogy a megművelhető föld nagyobb része, az erdők és legelők a falu földbirtokosának, Dániel bárónak és a falu nagygazdáinak tulajdonában volt, és hogy az erdejüktől, legelőjüktől megfosztott, kis földű parasztok nem tudták visszazerezni a tőlük csalafintasággal elvett földterületeket. De beszámolnak ezek az írások a föld megművelésének rendkívül elmaradt voltáról is (csak öt-évenként trágyáztak, faekével szántottak, sárlóval arattak) s arról, hogy a kukorica- és krumpliszüret előtt – estétől hajnalig – heteken át őrizték a mezőket a vadak kártevéseitől.

Az ötvenes évektől papírra vetett írások híven tükrözik a társadalmi és gazdasági viszonyok változásai folytán a falu

népének szemléletében, magatartásában, életmódjában végbement változásokat. Azt például, hogy mennyi sok vívódás után léptek be – nem valamennyien, egyenként – a közösbe a Máthé család tagjai. S általában hogyan, milyen vontatottan oldódott bennük a bizalmatlanság minden újjal szemben.

Vargyas arculatának megváltozása nemcsak azt eredményezte, hogy falu és falu közelebb került egymáshoz (azelőtt csak falun belül házasodtak össze, egy idő óta azonban a különböző falubeliek is összeházasodnak), hanem a falu és város is a közeledés jeleit mutatja (egyre többen küldik gyermeküket városi szakiskolákba). Am ami felettlőbb lényeges: az urbanizáció fel nem tartóztatható folyamatként változtatja meg a régi életformákat. A kultúra pedig valósággal betör a faluba: kastélymúzeum létesült, irodalmi körök alakulnak, értelmiségiek telepednek meg a faluban.

Balogh Edgár könyve beszédesen tanúsítja, hogy hosszabb-rövidebb vargyasi tartózkodásai, folyamatos kapcsolata családjával, rokonságával és a falu népével azt a kivételes lehetőséget adta számára, hogy a változó időt nyomon követve, azon melegében rögzítse benyomásait, élményeit. Ezért hat a *Vargyasi változások* szinte eleven krónikának, ezért kelti az olvasóban azt az érzést, hogy szinte az író szavait hallja olvasás közben. Ebben van Balogh Edgár könyvének fő értéke.

Sándor László

TIMAFFY LÁSZLÓ:

SZIGETKÖZ

(Gondolat, 1980. 254 old.)

A *Gondolat* Könyvkiadó magyar néprajzi tájakat és ethnikai csoportokat bemutató sorozatának egyik kiemelkedően legjobb kötete *Timaffy László* Szigetköz című monográfiája. A szerző évtizedek óta kutatja, vizsgálja a Szigetköz földrajzi,

néprajzi sajátosságait. Sokoldalúan ismeri a táj természeti viszonyait, emberét, társadalmát és műveltségét. Ezért tudta már eddigi tanulmányaiban is olyan életszerűen felszínre hozni a táltosok és garabonciások tudását, az aranyosók tapasztalatait, az árvíz járta szigetek pásztorhagyományait. Ez utóbbit, a nyugat-magyarországi igázási módszerekkel együtt a szerző német nyelven is feldolgozta, s ily módon kutatásának eredményei elismerően kerültek be a nemzetközi tudományos élet vérkeringésébe. Megemlítem, hogy Timaffy László tanulmányait számon tartja olyan alapvető munka is, mint *Schmidt L.* alsó ausztriai néprajzi kézikönyve (*Volkskunde von Niederösterreich*, I. kötet. Horn. 1966).

A rangos részlettanulmányok után Timaffy László munkaasztalunkra tette immár a Szigetköz második monográfiáját. Az első *Szigetközi krónika* címen 1975-ben jelent meg. Erről a munkáról a *Zeitschrift für Volkskunde* c. folyóiratban azt írtam, hogy szerzője kitűnően érzékeltette az ember és a táj kapcsolatát, az ökológiai viszonyok műveltségformáló szerepét. Ugyanezt mondhatom a szerző új munkájáról is. Könyvének minden oldalán alátámasztja munkája első mondatát, amikor azt mondja, hogy „az ember beleszületik a tájba”, s ennek révén keresi a közelebbi összefüggéseket a Duna és az ember között. Nem lépve túl a néprajzi szemlélet horizontját először a Szigetköz természeti földrajzi viszonyaival, majd történetével ismerteti meg az olvasót. A néprajzi fejezeteket azután ezekkel a gondolatokkal bocsátja útjukra: „A táj, a természet erői, a történelem eseményei az ember életének a lehetőségeit, kereteit biztosítják. Tartalommal, életvalósággal az emberi munka tölti meg ezeket a kereteket.” Mintha csak egy modern francia emberföldrajzi értekezést olvasnánk.

Ezek után élénk táru a halászkok élete, szerszámjárása, vízismerete, amely a szaképzett hidrológusoknak is dicsőségére válna. Megtudjuk, hogy a szigetközi ha-

lászbokrok tagjai a faluban lehetőleg egymás szomszédságába települtek, s a bécsi halpiacon a vizásoknak külön helyük volt. Évszázados tapasztalat jellemzi az aranyosók, a növénygyűjtők, a vadfogók tevékenységét. A félszilajon tartott baromfiak, a félreeső szigeteken legelő ridegszarvasmarhák a magyar állattartás néprajzát új színekkel gazdagítják. A szerző monográfiákba kívánczó részletmegfigyelései sorából csupán azt emelem ki, hogy a szigeteken legelő tehéncsordák fejéséhez a gazdák vesszőből font fejőolákat építettek, amelyek egész utcasort alkottak s oda jártak ki fejni a leányok. Megismerhetjük a pásztor szervezetet, egy-egy „tudós” hírében álló pásztor mágikus tevékenységét. A vízmolnárok, a hajóvontatók, a révészek, a fogatosok a Szigetköz jellegzetes alakjai, akiknek munkája visszatükrözi a táj termékeit, kereskedelmét, közlekedését. A földművelés, a kertészkedés, a szénagazdálkodás ismertetése során Timaffy László nemcsak a paraszti munkálatokat mutatja be, hanem súlyt helyez az uradalmakban dolgozó cselédek, aratóbandák munkaszervezetének ismertetésére is.

Az emberi életkor szokásait a bölcsőtől a sírig követi. Különös figyelmet érdemel a suttyó gyerek, a *puhabok* (az elnevezést a Szigetközön kívül csak a Csallóközből ismerjük) szokásainak, a legényavatásnak a bemutatása, a leánynéző jelképes cselekedeteinek ismertetése. Ha észrevétlenül fokhagymát, lapos dunai kavicst csempészték a legény kabátzsebébe, ez a diplomatikusan elutasítást jelentette. A Szigetköz népköltészetére jellemzőek a falucsúfolók, a katona- és pásztor dalok. Az aranyosás, a molnárelet, a révészkedés emlékei beleötvöződtek a népdalokba. Ízelítőt nyújt Timaffy László a népmesékről, a hiedelemmondákról, a boszorkányok, a táltosok tevékenységéről. Úgy látszik, hogy a Szigetköznek is megvolt a híres gyógyítóembere, mint pl. Veszprém megyének, ahol Ósiben tevékenykedett egy nagy hírű gyógyító. A szigetköziek a rábapatonai gyógyítóember-

hez jártak, aki úgy tűnik, hogy hipnotikus képességekkel is rendelkezett.

A történeti mondák a tatárvilágtól kezdve az agrárszocialista mozgalmakig terjedő időszakot foglalják magukba. Figyelmet érdemelnek Napóleon hadjáratának emlékei. A munka nagy jelentőségű fejezete a nagycsaládszervezettel foglalkozik. Timaffy László bemutatja a nagycsaládi szervezet felbomlását, a kiscsaládok beilleszkedését a szocialista közösségbe. A családtagoknak a munkásosztályba való átrétegződése a szociológusok számára is tanulsággal jár. Részletes analízissel mutat rá a szerző arra, hogy a falusi ember azzal még nem válik munkássá, ha a gyárba megy dolgozni. A nyolcórás üzemi munkát négy-öt órás otthoni munka egészíti ki, ami lassítja a szemléletváltozást.

Timaffy László munkáját a tájszavak jegyzéke s részletes irodalom egészíti ki. Sajnáljuk, hogy az építkezés, a táplálkozás és a viselet ismertetése kimaradt a munkából, amely azonban így is kiemelkedő alkotása néprajzi irodalmunknak. A gazdálkodással foglalkozó fejezetei nemcsak modern néprajzi, hanem eredményes emberföldrajzi szemléletet is tükröznek. A családok átalakulását bemutató zárófejezet pedig társadalmunk átforgatódásának vizsgálatához nyújt módszeresen rögzített néprajzi képet. Kívánatos lenne, hogy Timaffy László teljes néprajzi gyűjtése nagyobb monográfiaként megjelenhessék. Ezt a kívánságunkat nemcsak a szerző, hanem Győr-Sopron megye felé is továbbítjuk.

Gunda Béla

BARNA GÁBOR:

NÉPHIT ÉS NÉPSZOKÁSOK A HORTOBÁGY VIDÉKÉN

(Akadémiai, 1979. 277 old. és 50 kép)

Amikor a Hortobágy nevét halljuk, általában a ménesekre, gyulákra és pásztoraikra gondolunk, hiszen a néprajzi kutatás a legelgető állattartás körülményeit vizsgálta és tárta föl eddig leginkább, de a

Hortobágy „mellyékének” folklórjáról, ezen belül néphitéről és szokásairól mindmáig keveset tudunk.

Barna Gábor, a KLTE néprajzi tan-
székének munkatársa, évekig tartó munkával összegyűjtötte a Nagyhortobágy és környékének kiérdemesült s még működő pásztorainak néphit- és népszokásismertét. Terjedelmességük miatt azonban – néhány kivétellel – nem közölte ezeket a szövegeket szó szerint, hanem csak hiedelem- és cselekménytartalmukat írta le.

A pásztorhagyományokat a faluközösségeken belül más rétegekkel szoros kapcsolatban vizsgálta. Munkájában felhasználta a szépirodalmi adatokat és a kéziratos gyűjteményeket is. Figyelembe vette a különböző falvak lakosságának eltérő vallásából adódó következményeket. A jelenségeket pedig összehasonlította a szlovák, a lengyel, a ruszin és a román pásztorvilág szokásaival, hiedelmeivel, egy-két esetben távolabbi magyar tájak hasonló adataival. A különböző területek eredményeinek összefoglalására törekedett.

Könyvének első fejezetében a hiedelmek alakjait mutatja be (természetfeletti erejű személyek és természetfeletti lények) hiedelemközlések, élmény- és hiedelemmondák alapján. A gyógyítóembereket egyenként, külön-külön alcím alatt tárgyalja.

Miként az egész magyar nyelvterületen, itt is a boszorkány a legismertebb hiedelemalak. Gazdag anyag található e vidékről a boszorkánypörök irataiban is. Bőséges azonban a táltosokról, garabonciásokról, tudós pásztorokról és egyéb tudományosokról szóló hiedelmek száma.

„A természetfölötti lények közül legtöbb hiedelemtörténetet a lidérc, valamint a kísértet és a halott lelke összesomosódott képzetköréről jegyeztük le” – írja a szerző. Megtalálható itt a palóc ethnokulturális csoportra jellemző markoláb és a szintén kevés helyen ismert szecscko. Megállapítja, hogy a mitikus lények hamarabb kerülnek a mesei alakok közé, mint a természetfölötti hatalommal rendelkező személyek.

A hiedelmek alakjainak ismerete a különböző vallású embereknél alig mutat eltérést, mégis leggazdagabb hagyományul a görög katolikusok, legszegényebbel a reformátusok rendelkeznek. A nők inkább a boszorkány-, a halottlátó- és a kísértettörténetek hordozói, míg a férfiak a tudós pásztor, a tudós kocsis és a gyógyítóember hiedelemmondáinak tudói.

A könyv második részében a jeles napokhoz fűződő szokásokat ismerteti a szerző a gazdasági évnek megfelelően a tavaszi ünnepkörrel kezdve. Így összevetethetők a hiedelemtartalmú szokások a harmadik fejezetben közölt és elemzett, néphit szempontjából „üres” szokásokkal, mint amilyenek a pásztorfogadás, kihajtás, nyírás stb.

A kötet végén közölt archív és mai fényképek teszik még szemléletesebbé a szavakban elmondottakat.

Fehér Zoltán

KUOLIAAKSI TANSSITETTU TYTTÖ

(A halálra táncoltatott leány)

Unkarilaisia kansanballedeja

(Magyar népballadák)

Válogatta és finnre fordította *Viljo Tervonen*, a metszeteket készítette *Gy. Szabó Béla*

(Suomalaisen Kirjallisuuden Seura – Finn Irodalmi Társaság, Forssa, 1979. 72 old.)

Ékszerszépségű *Viljo Tervonen* legújabb könyve, finn nyelvű magyar balladaválogatás *Vargyas Lajos* utószavával, *Gy. Szabó Béla* fametszeteivel. *Viljo Tervonen* nem kapkodta el a mindössze 72 lapos kötet összeállításának, a balladák lefordításának és az előszó megírásának munkáját. Akárcsak az *A Dunáról fúj a szél* című népdalválogatás esetében, most is egy teljes évet fordított a gyűjtemények és az irodalom áttanulmányozására. A fordítás is különleges gondnal készült zongora mellett, a finn szövegek nem csupán költői értékűek, hanem az eredeti

dallamra énekelhetőek is. A szövegek mindenütt kétnyelvűek. A magyarul tudó, értő finn olvasó kedve szerint ellenőrizheti, megtanulhatja vagy akár dalolhatja is magyarul a népballadákat.

Külön szót érdemel a válogatás munkája. Amellett, hogy mindenik darab reprezentatív változata a típusnak szövegében és dallamában egyaránt, a 25 ballada így együtt döbbenetes tragikum érzetét kelti az olvasóban. Mintha *Viljo Tervonen* a magyar népköltészet különböző műfajainak bemutatásával a különböző hangulatok, magatartásformák bemutatására is vállalkozna. A népdalválogatás a frissesség, a mozgás és az erő érzetét kelti, mellett a kiválókat dalokat a könnyed vagy a komoly derű sugározza be. A dalolónak jó kedve kerekedik és táncra támad kedve. A népdalválogatás borítója is táncot ábrázol, de *Gy. Szabó Béla* fametszete nem a tánc könnyed vidámságát, hanem fülledt erotikáját ragadta meg a paraszti élet egy kevésbé ismert látványát tárva *A halálra táncoltatott leány* balladáját idéző cím mögé.

Gy. Szabó Béla fametszetei nem a szokásos módon kerültek a kötetbe, a kötetre. A művész nem a fordításra kiválogatott balladákat illusztrálta, és a válogató seregszemlét tartott *Gy. Szabó* fametszetei fölött és azokat válogatta bele a kötetbe, amelyek a balladákhoz hangulatilag legjobban illettek. Valóban mind a természeti képek, mind az emberábrázolások nemesyszer hangulatilag többletként állnak az illusztrált szövegek mellett, akár az egyes balladákat olvassuk, daloljuk, akár elgondolkozunk a kötet egésze fölött.

A kötet sajátosan egyesíti a népszerű és a szakkiadvány erényeit. A népköltészetet kedvelő olvasót sehol sem zavarják az adatok, a kötet hangulati egységét nem törik meg a gyűjtés időpontjára, helyére, a gyűjtő személyére vonatkozó tudnivalók, ezek azonban nem hiányoznak a kötetből. Rövid, ötletes táblázatból tájékozódhat a kutató, aki esetleg éppen ebből a kötetből kap kedvet a magyar nép-

balladákvaló foglalkozásra, vagy összehasonlító munkájához van szükség magyar népballadákra is. A bibliográfiában jó és rövid áttekintést kapunk a legfontosabb magyar balladagyűjteményekről és tanulmányokról.

Talán nem követünk el indiszkrétciót, ha eláruljuk, hogy Viljo Tervonen következő terve egy romániai magyar népmeseválogatás, ugyancsak Gy. Szabó Béla fametszeteivel. Ismerve az anyagban és a szakirodalomban való tájékozottságát, magas szintű magyar nyelvtudását, jó ízlé-

sét és bölcs ökonómiáját, rövid fél év múlva minden valószínűség szerint az eddigiekhez színvonalban hasonló magyar népmeseválogatást ad majd az V. Finnugor Kongresszus résztvevőinek kezébe. Régi kedves barátunknak ehhez a szép vállalkozáshoz kézügyben levő gazdag gyűjteményeket, jó segítőtársakat és mivel az eddiginél jóval rövidebb idő áll rendelkezésre, kellő nyugalmat és friss energiát kívánunk, a balladakötethez pedig melegen gratulálunk.

Kovács Ágnes

Csótó László: Családfa

Csótó László Királyhelmecen élő fiatal pedagógus képzőművész. „Gyermekkorát a rimaszombati járásban levő Iványiban töltötte. Megfigyelései diákkorában Tornalján, a Nyitrai pedagógiai Főiskolán, már meghatározták a földdel, a faluval, a népművészettel kapcsolatos emlékeit. Csótó grafikája csupa jelkép és stilizált képjáték. Fekete papíron fehér tussal rajzolt balladisztikus kompozíciói, ha olykor zsúfoltnak is tűnnek, dinamikusan hatnak. A hagyományos jelrendszert elvetve, korszerű eszközöket keres és talál néprajzi hagyományaink kifejezésére.”